

PRZYJAZNA EDUKACJA - ZABAWY ZNANE I NIEZNANE DO WYKORZYSTANIA W EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ I WCZESNOSZKOLNEJ

*"Znajdź czas na myślenie, to źródło siły.
Znajdź czas na zabawę, to tajemnica młodości.
Znajdź czas na czytanie, to podstawa wiedzy.
Znajdź czas na uprzejmość, to brama do szczęścia.
Znajdź czas na marzenia, to droga do gwiazd.
Znajdź czas na miłość, to prawdziwa uroda życia.
Znajdź czas na radość, to muzyka duszy."
(przysłowie irlandzkie)*

Pedagogika zabawy rozwinęła się w latach siedemdziesiątych XX wieku w Stanach Zjednoczonych, Niemczech i Austrii jako metodyka pracy z grupą. Główną ideą tej alternatywnej do tradycyjnych metod edukacyjnych teorii stało się poszukiwanie dróg optymalnego wspomaganie rozwoju człowieka podczas spontanicznej, prostej zabawy. Zabawa staje się metodą pracy, która rozwija samodzielność, kreatywność, aktywność, komunikację interpersonalną oraz integrację jednostki z grupą. Oddziałuje na sferę emocjonalną człowieka, wzmacnia poczucie bezpieczeństwa, wyzwala pozytywne uczucia. Rozwija współpracę w grupie, opartą na zdrowej rywalizacji lub naturalnym współdziałaniu, może być powodem do refleksji nad własnymi doświadczeniami i przeżyciami. Do upowszechnienia pedagogiki zabawy w Polsce przyczyniła się doktor Zofia Zaorska, która w roku 1990 zainicjowała Klub Animatora Zabawy KLANZA. Klub działał do 1995 roku.

W pedagogice zabawy istotne jest:

- wspólne odkrywanie i przeżywanie zabawy;
- proponowanie gier i zabaw, które pobudzają do wspólnego, wartościowego przeżywania;
- angażowanie uczestników pod kątem różnych form aktywności: ruch, taniec, odgrywanie ról, śpiew, rozmowy;
- inicjowanie bezpośrednich kontaktów według własnego uznania;
- pozyskiwanie członków innych grup zamiast wzajemnej obserwacji;
- kształtowanie postawy nauczyciela świadomego, twórczego, z dużą dozą optymizmu oraz dobrego humoru;
- sprzyjanie wzajemnym kontaktom, zamiast sztywnym wzorcom porozumiewania się.

Obowiązują w niej zasady, które tworzą niezwykły klimat:

- zasada dobrowolności - do zabawy zapraszamy
- zasada uznawania przeżyć uczestnika za wartość samą w sobie
- zasada różnorodności środków wyrazu (gest, muzyka, słowo, ruch, plastyka)
- zakaz bezsensownej konkurencji uwzględnia wszystkie poziomy komunikowania.

Rodzaje zabaw:

- zabawy ułatwiające wejście w grupę
- zabawy rozluźniające
- zabawy ułatwiające wprowadzenie tematu
- gry dydaktyczne
- gry dyskusyjne
- metody ułatwiające przekaz informacji zwrotnej
- drama
- zabawy umożliwiające samoocenę
- zabawy integrujące dużą grupę.

Oto kilka przykładów do wykorzystania nie tylko na terenie klasy:

1. Powitanie

Wykorzystujemy znane sposoby:

- Witamy tych, którzy...(mają niebieskie oczy, lubią zupę pomidorową itp.) -wywołani wstają i kłaniają się).
- Każdy swoje imię...

Prosimy, by każdy wykrzyknął swe imię, gdyż chcemy je poznać. Wszyscy krzyczą jednocześnie i jak najgłośniej.

2. Odgadywanie imion

Każdy zapisuje na kartce pierwszą literę swojego imienia i przypina ją do ubrania. Następnie podchodzi do innej osoby i próbuje odgadnąć pełne brzmienie jej imienia. Przy trudnych, rzadko spotykanych imionach można zgadywać, łącząc się w większe grupy.

3. Owocowe imiona

Każdy uczestnik przedstawia się, używając jako "pseudonimu" nazw owoców zaczynających się na tę samą literę, co jego imię, np. Joanna - jabłko, Beata - brzoskwinia. Każda kolejna przedstawiająca się osoba musi powtórzyć imiona i "pseudonimy" wszystkich osób przed nią.

4. To jest krokodyl

Pierwsza osoba trzyma jakiś przedmiot (kulę z papieru, piłkę, długopis itp.) i mówi: "Mam na imię Ola, a to tutaj to krokodyl" i podaje go następnej osobie. Osoba, do której się zwróci, bierze ten przedmiot, podając następnej, mówi: "Mam na imię

Bartek. Ja i Ola uważamy, że to tutaj to krokodyl". Następne osoby, biorąc przedmiot, muszą powtórzyć imiona wszystkich poprzednich uczestników zabawy.

5. Powiedz swoje imię

Utrwalenie imion, nauka autoprezentacji na forum grupy, ćwiczenia słuchu fonematycznego. Każde dziecko po kolei mówi swoje imię w określony przez nauczyciela sposób: normalnie, zdrobniale, sylabizując je, wyklaskując poszczególne sylaby, szeptem, bardzo głośno, powoli, z radością itp.

6. Kostka

Prowadzący ma kostkę do gry i pokazuje na niej pewną liczbę oczek. Rzucając liczbę oczek, prowadzący wydaje polecenie, np.:

1 - Boimy się deszczu.

2 - Jedna osoba chodzi, pokazując coś, a druga jest jej cieniem i naśladuje jej ruchy.

3 - Jedna osoba jest zepsutym samochodem, pozostałe więc ją pchają.

4 - Chodzimy pod jednym parasolem.

5 - Jedna osoba ma imieniny, więc składamy jej życzenia.

6 - Robimy pociąg.

7. Szpieg

Wszyscy chodzą i śledzą upatrzoną osobę. Na hasło: "jest", łapiemy ją. Potem to samo, ale dwójkami.

8. Okręt

Uczestnicy stoją na środku sali zwróceniem w jednym kierunku. Prowadzący podaje różne komendy, np.:

- lewa burta - wszyscy biegną na lewą stronę sali,

- prawa burta - wszyscy biegną na prawą stronę,

- rufa - wszyscy biegną do tyłu sali,

- dziób - wtedy wszyscy biegną do przodu

- pokład - wszystkie osoby stoją w miejscu, nikt nie może się ruszyć.

Po każdej komendzie odpada jedna osoba, która najpóźniej ją wykonała lub pomyliła się. Zabawa powinna być prowadzona w dużym tempie.

9. Atomy, atomy łączcie się

Uczestnicy poruszają się swobodnie po sali (może być przy muzyce). Prowadzący podaje liczbę (np. 3) i uczestnicy jak najszybciej łączą się w trzysobowe grupy. Zabawę można prowadzić w różnym tempie.

10. Trzymaj - puść

Uczestnicy trzymają jedną ręką rozciągniętą chustkę. Prowadzący chodzi za plecami uczestników i klepieniem w ramię wskazuje osobę, wydając jej polecenie: trzymaj lub puść. Polecenie należy wykonać odwrotnie. Kto się zagapi lub pomyli, przejmuje prowadzenie zabawy.

11. Twarz i nastrój

Ćwiczenie umiejętności określania swojego nastroju, przyporządkowanie obrazu do nastroju, ćwiczenie spostrzegawczości. Obrazki z rysunkami twarzy "buźki nastrojów", pisaki, kartony. Dzieci otrzymują zadanie wybrać "obraz" swojej twarzy zgodnie z nastrojem. Podpisują i przypinają rysunki na tablicy.

12. Wizytówki

Utrwalenie pojęć dotyczących stosunków przestrzennych.

Pomoce: kartki A - 4, kredki.

Nauczyciel podaje polecenia wpisania lub narysowania odpowiedzi zgodnie ze schematem:

- środek kartki - ulubiony kolor

- lewa część dolna - ulubiona potrawa

- prawa część dolna - ulubione zajęcie

- lewa część górna - ulubiony kwiat

- prawa część górna - czego nie lubię.

13. Niedokończone zdania

Rozpoczęcie i wprowadzenie w temat zajęć oraz uzyskanie informacji zwrotnej.

Każde dziecko kończy w sposób indywidualny zaproponowane przez nauczyciela zdania. W zależności od tematyki spotkania nauczyciel może zachcieć do skojarzeń, do przypomnienia wiadomości lub do podania informacji zwrotnej.

14. Pudełko ze skarbami

Aktywizacja grupy, rozwijanie zmysłu dotyku, skupienia na wykonywanej czynności.

Pomoce: tekturowe pudełko z wyciętymi otworami na ręce, różne drobne przedmioty.

Każde dziecko wkłada przez otwory w pudełku ręce i za pomocą zmysłu dotyku wyczuwa, jakie przedmioty znajdują się wewnątrz. Stara się je rozpoznać, nazwać, zapamiętać, policzyć...

15. Zmiana miejsc

Dostrzeganie różnic pomiędzy ludźmi, ćwiczenia w uważnym słuchaniu.

Dzieci siedzą w kręgu. Prowadzący wydaje polecenie "Zamienią się miejscami osoby, które lubią czerwony kolor, mają dziś granatowe spodnie, skarpety w paski, lubią lody, wcześniej wstają, lubią jeździć na rowerze itp.". Dzieci, które poczuły się wywołane, zamieniają się miejscami.

16. Porządki

Ćwiczenie spostrzegawczości i umiejętności porządkowania.

Na hasło "Robimy porządki" dzieci ustawiają się w grupach wg podanego kryterium (np. ze względu na kolor włosów, oczu, bluzek itp.), dzieci ustawiają się w szeregu od najniższego do najwyższego, odbywa się to w całkowitym milczeniu.

17. Życiorys na literę

Bliższe poznanie się. Uczestnicy siedzą w kręgu. Każdy ma za zadanie ułożyć swój życiorys tak, by powtarzała się w nim litera rozpoczynająca jego imię. Życiorys ten nie koniecznie musi być zgodny z prawdą. Następuje prezentacja, np.: Mam na imię Zbyszek, zamieszkuję w Zamościu, zbieram znaczki...

18. Płąs głowa, ramiona...

Rozluźnienie, odprężenie organizmu. Stoimy w rozsypce lub kręgu, śpiewamy do płąsu (na melodię "Siekiera, motyka"), ilustrując go wcześniej ustalonymi ruchami zgodnymi z tekstem:

Ruch i podskok to zabawa,
sport dla dzieci ważna sprawa.
Ręce w górę w przód i bok,
skłon do przodu, przysiad, skok.
Głowa, ramiona, kolana, pięty,
kolana, pięty, kolana, pięty,
głowa, ramiona, kolana, pięty,
oczy, uszy, usta, nos.

19. Taniec "W murowanej piwnicy" - na siedząco

Budowanie wspólnoty w grupie, nawiązanie bliskiego kontaktu z grupą.

Uczestnicy siedzą na krzesłach w kole i mruczą melodię piosenki "W murowanej piwnicy":

Dwa kroki w prawo, powrót

4 szurania

2 klaśnięcia w udo

2 klaśnięcia w dłonie

4 szurania

20. Zajączek i myśliwy

Ćwiczenie koncentracji i uwagi. Pomoce: chustki do zawiązania oczu. Spośród uczestników zabawy wybieramy dwie osoby: jedna to zajączek, druga myśliwy. Pozostali tworzą krąg, trzymając się za ręce. Zajączek i myśliwy mają zawiązane oczy i chodzą wewnątrz koła. Myśliwy, chcąc złapać zajączka, próbuje go zlokalizować. Jeśli klaśnie raz, zajączek odpowiada mu dwoma klaśnięciami. Myśliwy ma trzy takie szanse.

21. Tworzymy wyrazy

Kształcenie twórczego myślenia. Pomoce: kartki z literami, identyczne dla każdej grupy. Dzielimy uczestników na grupy. Grupy otrzymują kartki z literami. Z nich układają i zapisują jak najwięcej wyrazów. Po określonym czasie następuje prezentacja.

22. Poszedł Jarek na jarmarek

Zabawa ćwiczy pamięć i zapamiętywanie ciągów wyrazowych, wzbogaca słownictwo. Uczestnicy siedzą w kręgu. Pierwsza osoba mówi: "Poszedł Jarek na jarmarek, kupił sobie..." (i tutaj dodaje, co sobie kupił, np. kwiatek). Kolejna osoba powtarza całe to zdanie i dodaje drugi przedmiot, który kupił Jarek. Kolejni uczestnicy zabawy dodają po jednej rzeczy, powtarzając oczywiście całą wcześniejszą listę zakupów bohatera zabawy. Gdy ktoś ma trudności z przypomnieniem sobie kolejnych zakupionych rzeczy, grupa może pomóc, pokazuje gestem, o jaki zakup chodzi, a w ostateczności podpowiada słownie.

23. Niewidomy rzeźbiarz

W zabawie uczestniczy kilku albo dwóch partnerów. Jedna osoba zamyka oczy - w tym czasie druga osoba tworzy z siebie figurę. Następnie „niewidomy” partner próbuje dotykiem ustalić kształt figury i ustawić się w tej samej pozycji co jego partner.

24. Zabawy wprowadzające odprężenie i relaks z chustą

„Muzyczna chusta”- uczestnicy trzymają rozciągniętą chustę. Grupa porusza się w takt melodii, falując nią. Prowadzący przygotowuje różne fragmenty muzyczne od spokojnych do bardzo żywych i rytmicznych.

25. Zabawy ćwiczące sprawność manualną z chustą

„Karuzela”- uczestnicy trzymają za uchwyty naprężoną chustę na wysokości pasa. Śpiewając: „Hej, ho, hej, ho, do pracy by się szło...”- rytmicznie przekazują sobie chustę w prawą stronę. Zaczynają od bardzo powolnego śpiewania, stopniowo zwiększając tempo. Po pewnym czasie następuje zmiana i chusta wędruje w lewą stronę.

26. Zabawy ćwiczące umiejętność rozpoznawania kolorów z chustą

„Stań na kolorze”- uczestnicy tańczą w rytm muzyki wokół chusty. Gdy muzyka umilknie, stają na kolorze podanym przez prowadzącego.

„Złap przesyłkę”- grupa tworzy koło, trzymając chustę na której położona jest piłka. Wyznaczona osoba zajmuje miejsce pod chustą, wyciągając ręce przez otwór. Zadaniem bawiących jest tak prowadzić piłkę, by trafiła ona do osoby pod chustą. Zabawa może być prowadzona na czas (kto więcej razy w czasie jednej minuty chwyci i odrzuci piłkę na chustę).

27. Zabawy z tunelem

„Przechodzenie”- uczestnicy zabawy przechodzą przez tunel w określony sposób, np. na czworaka, czołgając się, przodem lub tyłem, jak krab, opierając się na rękach itp. Prowadzący trzyma koniec tunelu, co umożliwia jego manewrowanie.

„Turlanie piłki”- uczestnik zabawy wchodzi do tunelu. Przechodzi przezeń, turlając przed sobą piłkę - popychając przed sobą piłkę rękami lub głową. I znów bawią się wszyscy, ale do tunelu wchodzi pojedynczo.
Wielu wspaniałych i radosnych chwil, przeżytych wspólnie z wychowankami życzą:

Iwona KIELCZYKOWSKA -
nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej,
SP nr 11 w Częstochowie,
doradca metodyczny SOD

Iwona DYJA -
nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej
SP nr 12 w Częstochowie,
doradca metodyczny SOD

